

Започва се борба: кой да владѣе пазара — българи или гърци. Въ тая борба гъркътъ разполагалъ съ по-силни срѣдства. Той превъзхождалъ българина по всичко: ималъ голѣма търговска опитностъ и широки търговски връзки, помагали му както свѣтската турска власть, така и духовната гръцка власть и пр. Но най-силното негово оръжие е било образованието. Още презъ първата половина на 19. столѣтие въ всички по-голѣми градове на турската империя били отворени гръцки училища, които давали модерно свѣтско образование, каквото нашитѣ училища не могли да дадатъ. Въ тия училища пращали децата си и всички по-заможни българи.

Ето защо първото нѣщо, което трѣбвало да направятъ нашитѣ търговци и промишленици въ тая борба, е било да създадатъ български училища, сѣщо като гръцкитѣ.

Закипява работа, пълна съ въодушевление и самопожертвование. Ще останатъ вѣчно записани съ златни букви имената на Априловъ, Палаузовъ, Беронъ, по-сетне на Хр. Г. Дановъ и редица други родолюбци, излѣзли отъ търговската и промишлена срѣда, едни отъ които съ своитѣ материални срѣдства, други съ списването и издаването на учебници и учебни помагала, трети съ посрѣдничеството си да разнасятъ тия книги и помагала по разнитѣ краища на империята, принасяха своитѣ жертви предъ просвѣтния народенъ олтаръ.

Наредъ съ тия будители действуваха и организирани тѣ въ еснафството занаятчии. Тѣ се надпреварваха да взематъ грижата за издържане на училищата и за тѣхната закрила, като не се запираха предъ никакви жертви.

Съ това обаче не се завършва подетата противъ гърцитѣ борба.

Ако е имало нѣкой, който най-болно да е чувствувалъ господството на гръцкото духовенство, безъ съмнение, това сж били българскиятъ търговецъ и занаятчия. Гръцкиятъ владика или неговиятъ намѣстникъ, който се ползувалъ съ голѣмо влияние предъ турската власть, предъ която ужъ минавалъ за представителъ на българския народъ, не само не се явявалъ неговъ защитникъ, а напротивъ — неговъ заклетъ врагъ.

Интереситѣ на търговеца и занаятчията всѣкога и навсѣкжде били изложени на опасностъ. Да се премахне това непоносимо положение — за тѣхъ билъ въпросъ за